

Indië overgebracht. Zij sloegen daar eerst aan in Padang en omgeving op de westkust van Sumatra, d.w.z. bij de geestelijk steeds zeer actieve Minangkabauers, en vervolgens in de Vorstenlanden op Java waar de gemeenschap van de overtuigd-Islamieten zich bedreigd achtte, sterker nog dan elders op dat eiland, door Chinese handelaren en Christelijke zendelingen. Er werd daar in november 1912 in Djokjakarta door Achmed Dachlan, een vier-en-veertigjarige *batik*-koopman, die tweemaal op *hadj* was geweest en in Batavia contact had gehad met Arabieren die Abdoehs denkbeelden hadden overgenomen, een nieuwe organisatie opgericht, de *Mohammadijah* ('Mohammedaans')¹. Die organisatie ging de modernere opvatting van de Islam verkondigen en bovendien een daarop gebaseerde sociaal-culturele verheffing van de inheemse bevolking nastreven. In tegenstelling tot een tweede nieuwe beweging die eveneens in 1912 in Djokjakarta werd opgericht: de *Sarekat Islam*, het Islamietisch Verbond (straks meer daarover), ging de *Mohammadijah* geen politieke eisen stellen – haar uitgangspunt was dat dergelijke eisen pas aan de orde konden komen wanneer de inheemsen beter ontwikkeld waren en sociaal sterker stonden; zij vertrouwde bovendien dat zij, een niet-politieke weg inslaand, niet in botsing zou komen met het gouvernement. Dat gouvernement stond niet zonder wantrouwen jegens de *Mohammadijah*: toen de statuten in '14 goedgekeurd werden en de beweging daarmee rechtspersoonlijkheid kreeg, was haar verzoek, op heel Java en op Madoera actie te mogen ontplooiën, afgewezen – zij moest zich vooreerst tot het vorstendom Djokjakarta beperken.

Achteraf gezien kwam die gouvernementele beperking wellicht de *Mohammadijah* ten goede: de nieuwe denkbeelden stieten op weerstand bij traditioneel denkende Islamieten, vooral bij veel dorpsvoorgangers, *kiaji*, en dorpswetgeleerden, *oelama's*, en de noodzaak zich tot Djokjakarta te beperken droeg er toe bij dat Achmed Dachlan en de zijnen voor hun verdere werk een solide grondslag hadden gelegd toen hun organisatie in '21 verlof kreeg, heel Indië als haar werkterrein te beschouwen. Toen Dachlan in '23 overleed, waren er op Java 15 afdelingen die tezamen ca. drieduizend leden telden, en nadien verspreidde de nieuwe beweging zich verder, zowel op Java als op andere eilanden. In '32 waren er in heel Indië al bijna 500 afdelingen, eind '39 1065, te weten: 430 op Java en

¹ Wat wij over deze beweging schrijven, is vooral gebaseerd op het in 1969 gepubliceerde werk van de Indonesische historicus Alfian: *Islamic Modernism in Indonesian Politics: The Muhammadiyah Movement during the Dutch Colonial Period (1912-1942)*.